

Flytsvaltingen i Hängasjön

BERTIL MÖLLERSTRÖM

Det började skymma och jag var ganska trött efter en lång cykeltur genom några rutor i nordöstra hörnet av mitt inventeringsområde. En alltför lockande lokal måste jag dock hinna med innan jag styrde kosan mot Traryd, nämligen båtplatsen i Hängasjöns sydvästra spets.

Jag minns hur jag satt på huk i strandkanten och spanade ut över vattnet och stränderna. Idel gamla bekanta, men ganska snart fick jag ögonen på något alldeles vid mina fötter som inte alls verkade bekant. Tyvärr fanns inga blommor men frukter som såg ganska *Ranunculus*-aktiga ut. Biotopen stämde och någon ork att skärskåda bladens nervatur under lupp hade jag inte. Det var ju tolv kilometer hem till Traryd, så min kollekt hamnade i en plastpåse och någon timma senare i växtpressen etiketterad med det synnerligen missvisande arbetsnamnet 'ältranunkel med avvikande bladform'. Så var den 13 augusti 1985 till ända.

När sedan växterna i pressen plockades över i herbariepärmar hamnade kollekten på sin "rätta" plats bland några ältranunklar av alldeles normalt utseende. Varför jag inte heller då tittade närmare på mitt fynd vet jag inte, och sedan glömde jag bort det hela.

Flytsvalting, blad och blommor. Foto Bertil Möllerström.

Ett telefonsamtal

En dag nästan tjugo år senare ringde Åke Widgren och berättade att man funnit flytsvalting i Hängasjön. Genast dök min udda ältranunkel upp i minnet. Jag trodde

inte – jag visste – när jag rusade ner för källartrappan och fram till hyllan med herbariepärmar. Jag hade rafsat åt mig en ganska ordentlig härva grönt, så kollekten kunde delas på tre. Nu finns ett ark i Riksmuseets samlingar i Stockholm, ett i Smålandsflorasamlingarna i Oskarshamn och det tredje i mitt eget herbarium nu på sin rätta plats. På etiketten står det:

Luronium natans

Hängasjön, viken nära Lillebo
Ruta 4D5g 4DNO 78300 81325
1985-VII-13 leg Bertil Möllerström
det Bertil Möllerström Traryd.

Åke och jag bestämde oss snart för att göra en ordentlig undersökning av flytsvaltingbeståndet i sjön. Den 5 juli 2004 lastade vi min förträffliga hopfällbara Porta-Bote på biltaket och gav oss av. Vi fann snart att flytsvaltningen inte var begränsad till det lilla område där jag fann den 1985 och där den sedan återfanns nästan tjugo år senare. Hela den vik av sjön där det ursprungliga fyndet gjordes hyste gott om revor i strandkanten samt rosetter på botten ute i sjön. Åtskilliga rosetter som lossnat från botten och flutit upp till ytan fann vi också. Utanför viken fann vi den med rika bestånd på en kort sträcka längs västra stranden, men snart upphörde fynden helt. Även vid vikens östra sida fann vi fina bestånd hela vägen upp längs Vadudden och på en liten sträcka längs uddens östra strand innan fynden upphörde. En flytande rosett fann vi också ca 500m SÖ Vaduddens spets, förhoppningsvis en pionjär i ett nytt område.

Vid ett par tillfällen under månaderna som följde besökte jag sedan andra delar av Hängasjön samt angränsande sjöar både nedströms och uppströms men utan att finna en enda flytsvaltingplanta.

Sannolikt hade beståndets hela utsträckning blivit funnet. Visserligen hade endast små avsnitt undersökts i sjöarna uppströms Hängasjön (Pampasjön som är närmast och kanske mest sannolik dock mera noga) och inte heller Römningen förutom den norra strandsträckan blev noggrannare undersökt. Men eftersom de delar av Hängasjön som är närmast Lillån, som sedan flyter ut i Römningen, nästan säkert saknar *Luronium* är troligen mitt antagande riktigt.

Det vore intressant att veta vad som begränsar utbredningen här, utöver det faktum att en så sällsynt växt sannolikt har mycket snäva krav på den miljö där den växer. Frukterna borde kunna fastna i fjäderdräkten på någon and och sedan spridas till något angränsande vatten. De talrika lösflytande rosetterna borde med vindens och/eller strömmarnas hjälp kunna spridas över ett betydligt större område än det nuvarande. Det verkar emellertid som detta spridningssätt inte är så effektivt som man skulle kunna tro. *Nordnäckros Nymphaea alba* ssp. *candida*, som förekommer överallt i ”Luroniumviken” och även har fina bestånd på flera andra ställen i Hängasjön där flytsvalting inte är funnen, har inte lyckats sprida sig till Römningen. Det är gott om näckrosor i Römningen men endast vit näckros eller (de flesta) hybrider.

På grund av extremt högt vattenstånd och ihärdigt regnande har endast begränsade insatser kunnat göras för att följa beståndets status under de följande åren.

Porta-Bote. Foto Bertil Möllerström.

Hängasjön är en av de större sjöarna i trakten. Inte fullt halva sjön ligger i Ljungby kommun och resten i Älmhults kommun. I sydvästra delen, där flytsvaltingen växer, finns ett stort antal öar, medan öar i stort sett saknas i resten av sjön. Hela västra stranden är låglänt mineralstrand med vasspartier avbrutna av sumpskog och i norr betesmark ända fram till sjön. Även öppna ytor där starr dominerar hittar man längs strandens norra del. Här har jag tidigare funnit *kärrspira Pedicularis palustris* ssp. *palustris*, men den har tyvärr inte återfunnits under senare år. Östra stranden är helt annorlunda. Stränderna är mestadels mycket branta och blockrika, och skogen går ända fram till sjön. På några ställen slutar branten en liten bit från sjön och på sådana ställen finner man låglänta strandpartier dominerade av starrarter. Här har tidigare *sjötåtel Deschampsia setacea* hittats (Ingvar Christofferson, Åke Widgren) men inte heller den har återfunnits under senare tid. Sjön har, i likhet med flera angränsande sjöar, men till skillnad från flertalet sjöar i trakten, ganska klart vatten. Tuvesjön, där bl a fina bestånd av *flytsäv Isolepis fluitans* växer, är en av Kronobergs läns renaste sjöar. Den har tyvärr under de senaste decennierna blivit påtagligt mindre klar och denna kvalitetsförsämring har naturligtvis också drabbat Hängasjön även om den där inte är lika lätt att uppfatta. På

sikt kan detta vara ett allvarligt hot mot flytsvaltingen, och man får hoppas att den miljömedvetenhet som börjar breda ut sig i samhället får ett allt starkare fotfäste även bland dem som har makten och pengarna.

Flytsvalting, blomma. Foto Bertil Möllerström.

Flytsvalting är en av flera sällsynta arter i växtfamiljen Alismataceae. Den är egentligen lätt att känna igen med sina någon centimeter långa ovala blad med tre nerver och sina vita trelaliga blommor. Förutom i Hängasjön finns den endast i två sjöar i Halland samt i några små gölar på Bjärehalvön i Skåne. Den kräver klart vatten. Trots att beståndet i Hängasjön är stort och har funnits där i mer än tjugo år är det viktigt att följa utvecklingen noga. "Luroniumviken" är inte så stor, och högvatten missgynnar blommande plantor. Nu när jag lägger sista handen vid denna artikel strålar solen från en klar himmel och vattenståndet i sjöarna häromkring är inte oroväckande högt, så kanske blir det möjligt att göra en ordentlig uppföljning någon gång denna sommar. Vi håller tummarna!!!

Bilaga. Undersökta lokaler samt följearter:

Kartreferenserna avser de topografiska kartbladen 4DNO och 4DSO.

- 1. Tuvesjön, badplatsen samt väster därom:** inga fynd.
- 2. Tuvesjön, viken öster om -g i Tureberg:** inga fynd, men biotopen verkar lämplig.
- 3. Enasjön, i norr vid torpet:** inga fynd; biotopen verkar olämplig.
- 4. Enasjön, i söder vid kurvan:** inga fynd; biotopen verkar olämplig.
- 5. Käskhultasjön, i söder vid bad- och båtplats:** inga fynd, men biotopen verkar lämplig.
- 6. Trollasjön, i norr:** inga fynd; biotopen verkar ganska olämplig.
- 7. Pampasjön, västra sidan från inägan nästan fram till inloppet:** inga fynd, men biotopen verkar mycket lämplig.
- 8. Pampasjön, norra sidan:** inga fynd och biotopen verkar inte så lämplig.
- 9. Hängasjön, Lillesjön vid båtplatsen SV Hå:** inga fynd; biotopen är inte helt lämplig.
- 10. Hängasjön, Lillesjön vid Svenstorp:** inga fynd; biotopen är inte helt lämplig.

- 11. Hängasjön, båtplatsen NV Fagerhult samt strandsträckan söderut fram till lok. 17:** inga fynd; biotopen verkar ställvis lämplig, men mer än halva sträckan inte särskilt bra.
- 12. Hängasjön, strandsträckan V Mellomön o Tranön:** inga fynd; biotopen ej helt lämplig.
- 13. Hängasjön, kort strandsträcka samt öar omedelbart N & NÖ lok. A:** inga fynd; strandsträckan är inte helt lämplig, medan öarna verkar bättre lämpade.
- A. Strax efter ö-viken (vid sjöns västra sida, norr om stora bryggan)** (ö som i öar ej som i östra): 1 stort ex (bestånd) på botten + 11 flytande ex.
- B. Närmast söder om stora bryggan:** 8 flytande ex.
- C. Sundets norra del, vid västra sidan:** 50 ex på land + 20 flytande ex. Övriga växter på land *hundstarr, vattenmåra, kråklöver, topplösa*. Naturtyp: Gyttjig djurtrampad strand.
- D. Sundets mellersta del, vid västra sidan:** 100 ex på botten.
- E. Båtplatsen mitt på Luroniumvikens västsida:** 16 ex på/invid stranden + 4 flytande ex. Övriga växter på land: *svalting, dvärgigelknopp, krypven, åkermynnta, trådtåg*. Övriga växter i vattnet: *mannagräs, bredkaveldun, nordnäckros*. Naturtyp: Gyttjig sandstrand samt vegetationsrik (oligotrof-)mesotrof vik i sänkt sjö.
- F. Luroniumvikens västra + södra sida, söder om båtplatsen:** 25 + 15 flytande ex. Övriga växter i vattnet: *gul näckros, nordnäckros, hårslinga, dvärgigelknopp*.
- G. Sundet, östra sidan:** 20 flytande ex.
- H. Öster om sundet:** 3 flytande ex.
- I. Vaduddevikens början:** 80 ex på botten, på 30–40 dm djup. Naturtyp: minerogen botten (sand).
- 14. Hängasjön, hela sträckan mellan lok I & J:** inga fynd; biotopen är flerstädes lämplig.
- J. Sydväst om lilla ön, innan liten vik med öar:** 1 flytande ex.
- 15. Hängasjön, strandsträckan från lok J fram till utloppsviken:** inga fynd, men biotopen är flerstädes lämplig.
- 16. Hängasjön, de första ca 500 meterna av utloppsvikens västra sida:** inga fynd; biotopen är inte helt lämplig, åtminstone inte i dess nedre del.
- 17. Hängasjön, de första ca 100 meterna av utloppsvikens östra sida samt en kortare sträcka i viken norr om Östersund:** inga fynd; biotopen är inte helt lämplig.
- 18. Hängasjön, nedersta delen av utloppsvikens östra sida:** inga fynd; biotopen är inte helt lämplig.
- 19. Römningen från badplatsen i Tiakölna till Lillåns inlopp:** inga fynd; biotopen är inte helt lämplig i nedre delen nära inloppet, men långa strandsträckor vid Tiakölna ser bra ut.
- 20. Römningen vid badplatsen i Ramnäs (klockgentianalokal):** inga fynd, men biotopen verkar lämplig flerstädes.
- 21. Römningen, Sjuhultaviken vid båtplatsen:** inga fynd, men biotopen verkar lämplig flerstädes.
- (22. Römningen vid badplatsen, Oreberget:** omöjlig att undersöka på grund av för högt vattenstånd.)

Bertil Möllerström; Kyrkvägen 19; 287 72 Traryd
Tel. 0433–623 37. E-post: pylle_se@yahoo.se

De Vilda Blommornas Dag söndagen den 17 juni 2007

I samarbete med lokala föreningar av olika slag anordnar Svenska Botaniska Föreningen denna dag blomstervandringar på ca 200 platser i Sverige. Kunniga exkursionsledare berättar om hur man känner igen både vanliga och mindre vanliga växter och i vilka miljöer man träffar på dem.

Detta är verkligen en utflykt för hela familjen. Ta på lämpliga kläder allt efter väderleken! I en del fall kan det behövas stövlar. Packa fika i ryggsäcken! Ta med flora och förstoringsglas! Du kan välja bland 31 vandringar i Småland. Alla detaljer om vandringarna har inte medtagits här, så se dig om efter lokal annonsering.

Observera att nedanstående program var det som gällde på SBF:s hemsida www.sbf.c.se under detta häftes redigering. Fler vandringar kan tillkomma och ändringar kan ske, så följ för säkerhets skull upp hemsidan och – om någonting är oklart – kontakta

SBF:s kansli; c/o Växtekologiska avd., Villavägen 14; 752 36 Uppsala
Tel. 018-471 28 91 eller 0705 735 451. E-post: emma.wallrup@sbf.c.se

Välkomna!

Eksjö kommun **Hjältevad** kl. 10:00.

LEDARE: Sven-Erik Johansson, tel. 0381-232 34.

Samling vid Börsebro Norrgård. Samarrangemang med Eksjö Naturskyddsförening.

Eksjö kommun **Kvarnarps gård** kl. 10:00.

LEDARE: Allan Karlsson, tel. 0381-104 16 och Sven-Åke Svensson.

Samling på parkeringsplatsen vid Kvarnarps gård. Samarrangemang med Eksjö Naturskyddsförening.

Emmaboda kommun **Lidahults naturreservat** kl. 14:00.

LEDARE: Bror Carlqvist, tel. 0471-411 82 och Per-Olov Halvarsson, tel. 0471-100 41.

Samling vid Aspelund. Samarrangemang med Naturskyddsföreningen i Emmaboda och Algutsboda Hembygdsförening.

Gislaveds kommun **Rakalvens stränder** kl. 10:00.

LEDARE: Lars-Erik Pettersson, tel. 0370-33 51 20 och Bo Svensson, tel. 0371-135 63.

Samling vid Stengårdshults kyrka.

Hultsfreds kommun **Kängsebo artrika ängsflora** kl. 10:00.

LEDARE: Tommy Nilsson, tel. 0495-301 31.

Samling vid Sundbergs Livs, Mörlunda parkering. Samarrangemang med Emådalens Naturskyddsförening.

Hylte kommun **Boarp** kl. 09:00.

LEDARE: Bengt Johansson, tel. 0371-401 03 och Semir Maslo, tel. 0371-326 30.

Samling vid Boarps gamla logelokal.

Högsby kommun **Berga: Masthagen, Slåthult** kl. 10:00.

LEDARE: Thomas Tege Gustavsson, tel. 0491-503 42.

Samling vid Masthagen, Slåthult, Berga. Samarrangemang med Handbörds Naturskyddsförening.

Jönköpings kommun **Visingsö: Norra sandudden och södra ekskogen** kl. 10:00.

LEDARE: Åke Ryd, tel. 0390-405 80.

Samling vid Visingsö gamla hamn.

Jönköpings kommun **Bankerydstrakten** kl. 14:00.

LEDARE: Britta Pilkvist, tel. 036–37 81 83.

Samling vid Hembygdsgården vid Bankeryds kyrka.

Jönköpings kommun **Bottnaryd: Nyckelås naturreservat** kl. 14:00.

LEDARE: Erik Fagerlund, tel. 036–205 06.

Samling vid Bottnaryds kyrka.

Jönköpings kommun **Grännas omgivning** kl. 14:00.

LEDARE: Ann-Marie Helgelin, tel. 0390–121 49.

Samling på Torget i Gränna.

Jönköpings kommun **Mariebobergen och Stadsparken** kl. 14:00.

LEDARE: Lennart Persson, tel. 036–12 62 50.

Samling vid Södra Vätterbygdens Folkhögskola.

Jönköpings kommun **Taberg: Tahe med Tahesjöns stränder** kl. 14:00.

LEDARE: Hans Thulin, tel. 036–643 93.

Samling vid Tabergs station.

Jönköpings kommun **Tenhult: Ingaryds ängs- och hagmarker** kl. 14:00.

LEDARE: Ragnar Lernald, tel. 036–910 47.

Samling vid Ingaryds gård.

Kalmar kommun **Kalmar: Svinö** kl. 18:00.

LEDARE: Tomas Burén, tel. 0480–251 89.

Samling vid träbron till Svinö.

Ljungby kommun **Dörarp: Toftaholms naturreservat** kl. 09:00.

LEDARE: Krister Wahlström, tel. 0372–142 76.

Samling på reservatsparkeringen, Toftaholm. Samåkning från Ljungby Maxi kl. 08.30.

Inez Levin address 38044 Alsterbro, tel. 0481/50148

Nybro kommun **Alsterbro: Fröjdekulla äng, eventuellt strandpromenad efter Alsterån** kl. 14:00.

LEDARE: Inez Levin, tel. 0481–501 48, Claes-Göran Alriksson, tel. 0481–502 26 och Sven-Olof Ulefors, tel. 0481–504 62.

Samling vid Alsterbro IF:s klubbhus vid fotbollsplanen.

Nässjö kommun **Flisby: Bålsjön** kl. 10:00.

LEDARE: Inger Bergqvist, tel. 0380–162 25.

Samling vid Nässjö simhall för samåkning till Bålsjön. Ta med stövlar. Samarrangemang med Nässjö Naturskyddsförening.

Oskarshamns kommun **Fredriksbergs herrgård** kl. 13:00.

LEDARE: Åke Rühling, tel. 0491–771 61 och Vidar Aldorsson.

Samling vid Fredriksbergs herrgård. Fika finns i herrgårdssserveringen.

Sävsjö kommun **Eksjöhovgårdssjön med ruinön** kl. 10:00.

LEDARE: Sonja Gustavsson och Eira Pettersson, tel. 0382–615 71.

Samling på parkeringsplatsen söder om väg 127 vid området.

Torsås kommun **Bergkvara: Garpens fyr** kl. 10:00.

LEDARE: Kerstin Ahlberg, tel. 0486–202 03.

Samling på vägen ner till Dalskärs camping kl. 09.30. Båt till fyren kl. 10.00. Möjlighet att köpa fika på Garpens fyr. Samarrangemang med Naturskyddsföreningen i Torsås.

Vaggeryds kommun **Byarum: Gärahovs storäng** kl. 14:00.

LEDARE: Gunlög Joakimson, tel. 0393–312 89 och Lisbeth Carlsson.

Samling vid Byarums hembygdsgård. Samarrangemang med Naturskyddsföreningen i Vaggeryd.

Vetlanda kommun **Vetlanda** kl. 09:00.

LEDARE: Monika Mörk, tel. 0383–181 77.

Samling vid Illharjens parkering. 3 timmars vandring.

Vetlanda kommun **Ekenässjön: Björkeryd** kl. 14:00.

LEDARE: Majvor Hjorthage, tel. 0383–303 40 och Anna-Lena Ziegler.

Samling på Missionskyrkans parkering i Ekenässjön.

Vetlanda kommun **Lemnhults ängs- och hagmarker** kl. 18:00.

LEDARE: Tommy Merkert, tel. 0383–840 69 och Inger Lundström.

Samling vid Lemnhults kyrkoruin.

Vimmerby kommun **Vimmerby: Björkbacken** kl. 11:00.

LEDARE: Sören Mjösberg, tel. 0492–130 45.

Samling på Björkbackens parkeringsplats.

Värnamo kommun **Bor: Drömminge** kl. 10:00.

LEDARE: Sven Johansson, tel. 0370–65 01 23.

Samling vid Drömminge gård.

Värnamo kommun **Värnamotrakten** kl. 13:30.

LEDARE: David Göransson, tel. 0370–186 07.

Samling på Stadshusparkeringen, Värnamo för samåkning.

Västerviks kommun **Hjorteds hagmarker** kl. 10:45.

LEDARE: Gunvald Bruce, tel. 0490–152 26 och Roger Karlsson.

Samling vid Hjorteds kyrka. Samåkning i bilar från Västervik, Ljungheden kl. 10.00. Anslutning längs vägen efter överenskommelse.

Västerviks kommun **Överum: Borsnäs hagmark** kl. 10:45.

LEDARE: Tomas Edmark, tel. 0490–155 75 och Rune Oppgården.

Samling vid Borsnäs på gamla vägen Björnsholm–Överum. Samåkning från Västervik, Ljungheden kl. 10.00 efter överenskommelse, vidare från Björnsholms bussparkering kl. 10.30.

Växjö kommun **Osaby gård** kl. 09:00.

LEDARE: Uno Pettersson, tel. 0470–75 17 34.

Samling på Osaby gårds naturreservats parkering. Samarrangemang med Naturskyddsföreningen i Växjö.

Älmhults kommun **Linnés Råshult** kl. 10:00.

LEDARE: Sven G. Nilsson; Stockanäs 42; 343 71 Diö.

Samling vid Linnéstugan i Råshult (ca 1 km Ö Stenbrohults kyrka). Samarrangemang med Linnébygdens Naturskyddsförening.

(En förkortad version av uppgifter från Svenska Botaniska Föreningens hemsida www.sbf.c.se den 27 maj 2007 sammanställd av redaktören)

Årsmötesexkursionen 2007

Årets årsmöte hålls i Kolboda i det sydöstra hörnet av Småland. Senast ett årsmöte hölls här i Södra Möre härad var 1995, så nu är det hög tid att återvända!

Vår förläggning ligger precis vid kusten, så redan på fredagskvällen finns det möjlighet att stifta bekantskap med en del strandängsarter. Ett huvudmål under lördagens exkursion blir Värnanäs, där vi hittar rika lövskogar med *skogsskräppa* som främsta raritet. Andra mindre vanliga arter i området är t ex *långsvingel*, *skogsstarr* och *sydlundarv*. Dagens hjälte blir den som, under ogynnsam årstid, lyckas återfinna *bokarv* som sågs 1922. I området finns även betesmarker med stora naturvärden knutna till gamla träd.

Som det framgår av en annan artikel i detta nummer finns det gott om olika björnbärsarter i sydöstra Småland. De vanligaste arterna kommer vi inte att kunna undvika att träffa på, medan ett par av de ovanligare arterna blir föremål för planerade stopp.

Efter Värnanäs står någon strandäng i Torsås kommun på programmet. Exakt vilket område vi ska besöka bestäms under sommaren. Kanske kan vi fiska upp några spännande vattenväxter. Vi ska också försöka hinna med någon lokal en bit ifrån kusten.

Tomas Burén; Adelgatan 11c; 393 50 Kalmar

Tel. 0480–251 89. E-post: tomas.buren@netatonce.net

Nästa nummer av Parnassia

Utgivningen av Parnassia 2007:2 bör kunna hålla följande tidsschema:

inlämnande av artiklar	senast 21 oktober;
redigering	klar 29 oktober;
tryckning och utskick	klart 10 november.

Du läsare är välkommen att skriva en artikel – kort eller lång – eller en liten notis. Ta kontakt med någon av oss två i redaktionskommittén!

Det är enklast om Du skickar texten via elektronisk post, och det är en fördel om texten bifogas det elektroniska brevet i formatet Word för PC, men det går också bra om texten finns i själva brevet (texten kan då kopieras till Word). Om texten inte är alltför lång går det bra att skicka den nedskrivna på ett papper.

Det vore trevligt om Du har någon bra teckning, annan bild eller karta som kan komma med i tidskriften. Du kan skicka bilden per post, men det går också utmärkt att bifoga den till ett elektroniskt brev, enklast som .jpg-fil. Glöm inte att ange var bilden kommer från.

Redaktör: *Jan-Erik Hederås; Tyringeatan 21; 252 76 Helsingborg*

Tel. 042–14 03 91. E-post: je.hederas@telia.com

Nu kommer floran!

Fredagen den 16 november år 2007 är tänkt som föreningens stora klang- och jubeldag. Då äger presentationen av den färdiga smålandsfloran rum på Växjö universitet, som hjälper oss med arrangemangen. Floran publiceras i två band:

- **Band 1** (en tredjedel av innehållet) med översikter, sambandet mark – växt, kulturlandskapet, vegetationstyper, historik, uppgifter om projektet samt utflyktsmål.
- **Band 2** (två tredjedelar) innehåller artförteckningen med förklaringar och olika listor.

Det har dröjt länge, alltför länge tycker väl de flesta, men nu är vi alltså nästan framme vid målet. I band 1 återstår ännu tacklistan och registret att skrivas. Resten är korrekturläst – och vi vågar påstå att den som väntat sig en vacker bok inte kommer att bli besviken. Typografin är tilltalande, kartor och diagram färgrika och tydliga, bildmaterialet förträffligt.

Arttexterna i band 2 putsas nu en sista gång av Thomas, som när detta skrivs har hunnit gott och väl till mitten. Det återstår också att skriva om maskrosorna. Så ska också det bandet korrekturläsas och allt material lämnas in till tryckeriet, som har lovat att vara klara med tryckning och bindning till sista oktober. De båda banden kommer att omfatta drygt 1100 sidor i stort format. Upplagans storlek blir 4000 exemplar.

I sommar och i höst kommer boken att marknadsföras på olika sätt. Bland annat kommer information att ges på Linnéårets olika hemsidor. Det blir träffar på bibliotek och museer samt möten med naturskyddsföreningar och kommunfolk. Ett reklamblad håller på att framställas. Ackvisitionskort med fakta om boken läggs ut på välbesökta ställen runt om i landskapet. Kortet kan man skicka in efter att man satt ett kryss antingen för att få mer information eller för att beställa boken direkt. I det senare fallet skickas boken förstås med tillägg av portot till det ordinarie priset, 300 kronor.

Kan någonting fortfarande gå snett? Vi tror inte det, men för säkerhets skull – håll tummarna! Håll också ögon och öron öppna från den 16 november och några dar framåt, för presentationen av Smålands Flora lär inte gå obemärkt förbi, varken i TV-kanaler eller tidningar.

Föreningen räknade tidigare med att ge ett gratisexemplar av boken Smålands flora till alla som inventerat minst en ruta, men på grund av praktiska problem och av rättviseskäl blir det inte så, utan i stället är alla välkomna att köpa boken för 300 kr (2 band) i Växjö den 16 november eller senare på andra platser i olika delar av landskapet. Närmare information ges i Parnassia 2007:2, som vi räknar med skall komma ut i november. Titta också efter annonser i dagspressen!

*John Christoffersson; Villa Vibo, Långemåla; 570 76 Ruda
Tel. 0499-300 06. E-post: john.amo@tele2.se*

*Jan-Erik Hederås; Tyringegatan 21; 252 76 Helsingborg
Tel. 042-14 03 91. E-post: je.hederas@telia.com*

Vilka björnbärsarter är vanligast i Småland?

TOMAS BURÉN

När vi säger att en art är vanlig menar vi olika saker beroende på sammanhanget. I landskapsflororna, inklusive Smålands flora, betraktas en art som förekommer i en stor andel av de inventerade rutorna som vanlig. Däremot har det ingen betydelse om arten är en viktig komponent i vegetationen eller om det bara finns enstaka individ inom varje ruta. Om man tittar på björnbären ur Smålands floras perspektiv är skogsbjörnbär *Rubus nessensis* den art som förekommer i överlägset flest inventeringsrutor. Förklaringen är att skogsbjörnbär klarar ett kallare vinterklimat än de andra arterna och därför finns även i Smålands inre delar. Om man i stället räknar antalet buskar av de olika arterna i Småland skulle bilden kunna bli en annan, eftersom flera andra arter förekommer mycket rikligt i de delar av landskapet där klimatet tillåter. I början av 1960-talet genomförde Alf Oredsson en bilburen inventering av björnbär i hela södra Sverige (Oredsson 1973). Hans data visar att krypbjörnbär *Rubus* sect. *Corylifolii* som grupp är mycket vanliga längs hela smålandskusten. Eftersom de flesta av inventerarna bara noterade krypbjörnbär kollektivt även under Smålands flora-inventeringen var kunskapen om de olika krypbjörnbärsarternas utbredning och vanlighet mycket bristfällig. Med utgångspunkt i data från Kalmar kommun redovisar jag nu vad jag har kommit fram till hittills.

Inventeringen

Sommaren 2004 genomförde jag en systematisk inventering av björnbär i Kalmar kommun, finansierad av Länsstyrelsen i Kalmar län. Inspirerad av Alf Oredssons metod valde jag att köra utvalda sträckor av mindre vägar med bil och notera alla förekomster av björnbär som jag kunde se. Med förekomst avses en eller flera buskar som växer tillsammans eller nära varandra. Om avståndet mellan två buskar av samma art översteg ca 100 m räknades de som två förekomster. För att öka chansen att göra nya spännande fynd valde jag i första hand vägsträckor som inte ingick i Alfs inventering. Det blev mycket hoppande ut och in i bilen för att kontrollera bestämningarna och belägg togs av ovanliga och svåridentifierade arter. Syftet med inventeringen var främst att få kunskap om vilka arter som finns i området. Särskilt utbredningen av de olika krypbjörnbären var som sagt nästan okänd tidigare och nya fynd av den då rödlistade arten lindblomsbjörnbär *Rubus mortensenii* och det, efter vad jag då visste, mycket sällsynta bornholmsbjörnbäret *Rubus lidforssii* (fortfarande klassat som EN, starkt hotat) visade att det fanns möjlighet att hitta spännande arter. Upplägget gjorde det också möjligt att bedöma hur vanliga de olika arterna var i förhållande till varandra. Eftersom de inventerade sträckorna inte mättes går det däremot inte att få något exakt mått på enskilda arters frekvens. Den totala vägsträckan som inventerades var ca 20 mil.

Tre arter dominerar

Snart visade det sig att tre arter stod för en mycket stor andel av alla fynd. Allra vanligast var ett av krypbjörnbären, nämligen *spetsbjörnbär* ***Rubus gothicus*** med 235 noterade fynd. Därefter följde *sötbjörnbär* ***R. plicatus***, det överlägset vanligaste äkta björnbäret, med 188 fynd och det nästan lika vanliga krypbjörnbäret *hasselbjörnbär* ***R. wahlbergii*** med 172 fynd. Antalen för alla tre arterna är troligen något underskattade eftersom de bitvis var så vanliga att de bildade närmast kontinuerliga bestånd längs långa sträckor. De tre arterna är vanliga i hela Kalmar kommun men frekvensen avtar i de västligaste delarna.

I fortsättningen anges (k) eller (ä) efter artnamnet för att visa om arten tillhör krypbjörnbären respektive de äkta björnbären.

Skogsbjörnbär ***Rubus nessensis*** (ä) var den fjärde vanligaste arten med 68 noteringar. Till skillnad mot de tre vanligaste arterna uppträder skogsbjörnbär oftast som glesare spridda bestånd och är något ovanligare närmast kusten. Både skogsbjörnbär och sötbjörnbär är funna i nästan alla Smålands florarutor inom Kalmar kommun, men sötbjörnbär är alltså nästan tre gånger vanligare. Dock bör det påpekas att skogsbjörnbär oftare än andra arter förekommer även i fuktigare och skuggigare miljöer, t ex i fuktiga skogspartier, som inte ingick i den här bilinventeringen.

Svenskt björnbär ***Rubus suecicus*** (k) noterades 34 gånger. Arten är spridd över större delen av Kalmar kommun men uppträder ofta i små, ganska långt åtskilda, grupper av lokaler. *Hårbjörnbär* ***R. camptostachys*** (k) noterades 24 gånger och samtliga fynd gjordes i kommunens södra delar. Arten har förvisso några nordliga förekomster runt Kalmar, men den sammanhängande utbredningen verkar sluta i höjd med Hagby.

Gyllenbjörnbär ***Rubus aureolus*** (k) noterades ca 20 gånger, men antalet är lite osäkert, bland annat beroende på förväxlingsrisken med *daggbjörnbär* ***R. glauciformis*** (k). Gyllenbjörnbär förekommer främst från Kalmar och norrut och är bitvis ganska vanligt. Tyvärr saknas arten i Mossberg & Stenberg (2003) och den har ansetts vara svår att skilja från spetsbjörnbär. Liksom Allander (1941), som myntade namnet *Rubus aureolus* för den art som tidigare kallats *R. nemorosus* i svenska floror, tycker jag att de båda arterna är väl skilda och när jag i fält tvekar om en bestämning är det nästan aldrig mellan just de arterna. Daggbjörnbär är ovanligare men troligen betydligt vanligare än man trott tidigare. Flera misstänkta fynd som gjordes sent på säsongen 2004 har ännu inte kontrollerats. I bestämningsnycklarna i Weber (1981) och Pedersen & Schou (1989) skiljs daggbjörnbär ut direkt genom sina blådagliga stammar och breda stipler. Dock kan flera andra arter, bland annat gyllenbjörnbär, också vara tydligt blådagliga, och alla stipler är inte alltid påtagligt breda hos daggbjörnbär. Gyllenbjörnbär har oftast inga eller få skaftade glandler och ganska tätt långhåriga fruktämnen, medan daggbjörnbär har rikligt med skaftade glandler både på årsskotten och i blomställningen och fruktämnen som bara har enstaka hår. Gyllenbjörnbär har ibland rosafärgade stift, men i kalmartrakten är den karaktären mycket otydlig.

Raspbjörnbär ***Rubus radula*** (ä) påträffades på 15 lokaler, varav 14 i Ryssby socken. *Spirbjörnbär* ***R. grabowskii*** (ä) noterades bara sju gånger under bilinventeringen, men arten har många lokaler i och strax norr om Kalmar. Värt att notera är att just detta område hamnade utanför de rutor som Alf Oredsson inventerade på 1960-talet, vilket förklarar den utbredningslucka som syns på kartan i Oredsson (1973).

Lindblomsbjörnbär ***Rubus mortensenii*** (k) hittade jag på 6 lokaler. Arten har varit mycket förbisedd men verkar inte vara särskilt vanlig någonstans i Småland. Dock finns det flera lokaler runt Hossmo. 2006 hittade jag även några lokaler i Torsås kommun.

Bornholmsbjörnbär ***Rubus lidforssii*** (k), som jag har berättat om tidigare (Burén 2004a), påträffades bara på en lokal under bilinventeringen men finns på ganska många lokaler inne i Kalmar. Sedan min förra artikel har jag hittat ett flertal lokaler även i Torsås kommun.

Slutligen påträffades det förvildade *flikbjörnbäret* ***Rubus laciniatus*** (ä) på en lokal under bilinventeringen, men det finns på ganska många ställen runt Kalmar, ofta i anslutning till bebyggelse (Burén 2004b).

Jämförelser med andra delar av Kalmar län

Inventeringen visar tydligt att tre björnbärsarter är betydligt vanligare än de övriga i Kalmar kommun. Både spetsbjörnbär och hasselbjörnbär är vanliga längs hela smålandskusten (egna observationer) medan sötbjörnbär blir betydligt ovanligare i de norra delarna (Oredsson 1973). Svenskt björnbär verkar däremot vara minst lika vanligt norrut. Åtminstone har jag sett ganska många lokaler i Gamlebytrakten. Hårbjörnbär är ungefär lika vanligt som spets- och hasselbjörnbär i stora delar av Torsås kommun för att sedan snabbt bli ovanligare norrut. Det nordligaste kända fyndet är på Norrö norr om Kalmar. Konstigt nog gjordes det första fyndet i Småland i samma område (Horsö) 1861. Övriga arter är så pass ovanliga att de kräver en annan inventeringsmetod för att resultaten ska bli pålitliga.

En art som inte hittades under bilinventeringen är *rostbjörnbär* ***Rubus pedemontanus*** (ä), vilket är vanligt i norra Kalmar län. När Oredsson (2001) sammanfattade kunskapen om artens utbredning i Sverige var endast en lokal i Kalmar kommun känd. Rikliga förekomster av rostbjörnbär har senare påträffats på Boholmarna och i Rinkabyholm just sydväst om Kalmar.

Armeniskt björnbär ***Rubus armeniacus*** (ä) påträffades inte heller under bilinventeringen, men har förvildats på flera platser i och runt Kalmar. Flikbjörnbär är dock betydligt vanligare.

Hallonbjörnbär ***Rubus pruinosus*** (k) är en sällsynt art som inte upptäcktes under bilinventeringen. Troligen är arten, som den uppfattas idag, en samling av former som uppkommit genom korsningar av olika björnbär med hallon och blåhallon. Artens kännetecken är filthåriga fruktämnen (även mogna frukter är ludna), en del sjotaliga blad och violetta taggar som kontrasterar mot de något blådagga

årsskotten. Jag har hittat ett bestånd i Kalmar och tre bestånd i Torsås kommun och även om samtliga har en del likheter med spetsbjörnbär så avviker de en del sinsemellan. Hallonbjörnbär ska inte förväxlas med *hybriden mellan blåhallon och hallon* *Rubus caesius* × *idaeus*, som också kan ha sjutaliga blad, ludna frukter och blådagliga stammar med violetta taggar, men som har mycket klenare taggar och egentligen inte ska behöva förväxlas med något krypbjörnbär. Det odlade björnbäret *Rubus* 'Bedford Giant' (som sägs ha uppstått genom självbefruktning av en hybrid mellan hallon och björnbäret *R. rusticanus*) har också förväxlats med hallonbjörnbär, men det har mest tretaliga blad (Oredsson 2005). Detta björnbär har jag själv ännu inte fått syn på, men Erik Ljungstrand rapporterar att han såg 'Bedford Giant' på Moskogens soptipp 2006, och det finns ytterligare något fynd i Småland.

Artrika områden

Vart i Småland ska man då åka om man vill se många olika björnbärsarter? Ön Lucerna i Västervik intar en särställning tack vare de många arter som kom dit med tyskt timmer på 1970-talet (Oredsson 2006a, b). I Oredssons inventeringar på Lucerna behandlades krypbjörnbären kollektivt, men *spetsbjörnbär* och *hasselbjörnbär* dominerar även där. *Gyllenbjörnbär* finns på flera ställen medan *svenskt björnbär* och *knippbjörnbär* *Rubus fasciculatus* bara finns på något enstaka ställe. Knippbjörnbär är i Småland, åtminstone numera, bara funnet i Västervikstrakten men finns i Blekinge, så ett fynd i området däremellan vore inte direkt oväntat.

Om man bortser från de tyska "timmerarterna" hamnar kanske Kalmar tätort högst på topplistan. Inom de tre kilometerrutorna 4G6g 3d, 3e och 4d finns sex äkta björnbär och åtta krypbjörnbär! Utökar man området några kilometer tillkommer ytterligare två krypbjörnbär och ett äkta björnbär, samt ett från odling utkommet taggfritt björnbär som liknar sorten 'Black Satin'. Samtliga arter som har nämnts ovan utom knippbjörnbär finns i och runt Kalmar. Dessutom finns ett krypbjörnbär som är mycket likt den ogiltigt beskrivna arten *Rubus allanderi* (Hylander 1958) på åtta lokaler, främst i området runt Ölandsbron. Ytterligare ett par oklara former finns på någon lokal.

På sensommaren 2006 hittade jag även ett intressant område i Torsås kommun, just väster om Bergkvara runt Gummebo och Siggesbo. Under en cykeltur på ca 3 km hittade jag två äkta björnbär och hela åtta krypbjörnbär. Särskilt intressant var att jag hittade ett tiotal bestånd av *bornholmsbjörnbär*, samt de ovanliga arterna *daggbjörnbär*, *lindblomsbjörnbär* och *hallonbjörnbär*.

Förutom skogsbjörnbär, som föredrar något fuktigare växtplatser, uppträder alla arterna i ungefär samma biotoper. Det är därför svårt att förklara varför vissa områden är betydligt artrikare än omgivningarna. Att jag har hittat så många arter just i Kalmar förklaras nog delvis av att jag har tittat på nästan varenda buske där, men helt klart är området ovanligt artrikt. I mellersta och norra Kalmar län är de flesta områden ännu mycket ofullständigt utforskade, så det är mycket möjligt att det finns okända artrika områden även där.

Den som vill börja studera björnbär i allmänhet och krypbjörnbär i synnerhet bör ha klart för sig att det oftast är betydligt enklare att studera björnbär i fält. Pressade belägg måste innehålla både blad med tillhörande stamdel från mitten av ett årsskott och en välutvecklade blomställning för att bestämningen ska bli säker. Det är ofta svårt att ta riktigt bra belägg av en okänd art eftersom man inte vet vilka delar som är typiska. Många arter, även av krypbjörnbären, går att känna igen rätt sent på hösten när man väl har lärt sig dem ordentligt, men man bör definitivt börja med att studera dem under blomningstiden, gärna i början av juli. Man ska också undvika dåligt utvecklade buskar, t ex i skugga. Även om det fortfarande finns en del oklara, oftast lokala, former som inte låter sig bestämmas, så går de allra flesta buskar man träffar på att bestämma utan större problem, under förutsättning att de är någorlunda välutvecklade. Att exkurera tillsammans med någon björnbärskunnig person är det absolut bästa sättet att lära sig känna igen olika björnbär. Själv har jag lärt mig mycket av Göran Wendt.

Referenser

- Allander, H. 1941. Om den svenska s. k. *Rubus nemorosus*. Svensk Botanisk Tidskrift 35: 287–295.
- Burén, T. 2004a. Bornholmsbjörnbär funnet och återfunnet i Småland. Parnassia 17(2): 2–5.
- Burén, T. 2004b. Flikbjörnbär bofast i Kalmartrakten. Parnassia 17(1): 14–15.
- Hylander, H. 1958. Några nya eller kritiska Rubi Corylifolii. Botaniska Notiser 111: 517–534.
- Mossberg, B. & Stenberg, L. 2003. Den nya nordiska floran. Wahlström & Widstrand.
- Oredsson, A. 1973. Frequency mapping of blackberry species (*Rubus* L. Subgen. *Rubus*) in Sweden 1. Method and preliminary results. Botaniska Notiser 126: 37–68.
- Oredsson, A. 2005. Det tredje odlade björnbäret, vad är det? Botaniska Notiser 138(3): 1–5.
- Oredsson, A. 2006a. Tio tyska björnbär på Lucerna. Svensk Botanisk Tidskrift 100: 226–235.
- Oredsson, A. 2006b. Tolv svenska *Rubus*-arter på Lucerna. Svensk Botanisk Tidskrift 100: 383–392.
- Pedersen, A. & Schou, J. C. 1989. Nordiske brombær. AAU Reports 21. Botanical Institute Aarhus University.
- Weber, H. E. 1981. Revision der Sektion Corylifolii (Gattung *Rubus*, Rosaceae) in Skandinavien und im nördlichen Mitteleuropa. Sonderb. Naturwiss. Ver. Hamburg 4, Hamburg.

Tomas Burén; Adelgatan 11c; 393 50 Kalmar

Tel. 0480–251 89. E-post: *tomas.buren@netatonce.net*

Upprop – Årets växt 2007 – Linnea

2007 är på flera sätt ett bemerkelseår. Det är 100 år sedan föreningen bildades och 300 år sedan Carl von Linné föddes. Vad kan då vara lämpligare än att inventera Linnés ”egen blomma”? *Linnea* tillhör familjen linneaväxter. De väldoftande och klocklika blommorna sitter två och två högst upp på den tunna stängeln. Blommorna är vitrosa på utsidan och gulröda på insidan. Blomningstiden infaller från mitten av juni till i början av augusti (från södra till norra Sverige). Bladen är små, runda och vintergröna. De sitter på en stjälk som kan bilda flera meter långa revor. Växten trivs helst i mossiga granskogar men kan ibland uppträda på torrare och mer öppna platser till och med i vägkanter. Arten förekommer i hela vårt land, från Skåne i söder till Lappland i norr, men mer sparsamt förekommande i södra Sverige. *Linnea* är Smålands landskapsblomma men är inte direkt allmänt förekommande i landskapet. Allmänheten uppmanas att **rapportera in fynd av *Linnea*** från hela Sverige genom **Artportalen** och gå vidare till rapportsystemet för växter.

Ulla-Britt Andersson; Kummelvägen 12; 386 92 Färjestaden
Tel. 0485-332 24. E-post: ulla-britt_andersson@telia.com

(Texten är hämtad från Svenska Botaniska Föreningens hemsida www.sbf.c.se)

Äldre nummer av Parnassia säljes

Äldre nummer av Parnassia (år 1992–2000) säljes för 15:-/styck. Hela sviten (18 nummer) kostar 200:-. Av några nummer finns bara ett fåtal exemplar kvar. Om så behövs kommer de att nykopieras och kan då få ett något avvikande utförande.

Från år 1988–1991 (8 nummer) finns få nummer kvar och de säljes endast i hel svit för 100:-.

Kostnader för porto och emballage tillkommer.

Beställ hos Allan Karlsson, tel. 0381-104 16.

E-post: Allan.Karlsson@adress.eksjo.com

Tekniska problem

På grund av tekniska bekymmer och en lapsus utanför redaktionens kontroll blev den främre insidan samt baksidan av Parnassia 2006:2 helt blanka vid tryckningen, vilket jag beklagar. Den främre insidan var i stort sett densamma som i detta häfte, förutom texten som berättade att bilden till höger på framsidan visade *glimmerört Illecebrum verticillatum* scannat av Magdalena Agerstam efter ett herbarieexemplar. På baksidan skulle innehållsförteckningen stått.

Redaktören

Årsmötet 2007

Välkommen till föreningens årsmöte som i år genomföres den 10–11 augusti vid Kolbodagården, ett vandrarhem med kurs- och konferensmöjligheter. Kolbodagården ligger längst ut på Kolbodanäset (karta 4G3e) c:a 25 km söder om Kalmar i Hagby socken och är en gammal bondgård nu helt omgjord till vandrarhem och konferensgård.

Man kommer lättast till Kolboda med bil via trafikplatsen söder om Ljungbyholm eller i Vassmolösa. I båda fallen kör man mot Hagby där Kolbodavägen börjar.

Fredagen den 10:e ägnas eftermiddagen och kvällen åt årsmötet och eventuellt någon ytterligare aktivitet i närheten.

Lördag den 11:e gör vi en utfärd i området med egna bilar, samåkning. Det är Tomas Burén som leder utfärden. Se särskild artikel s. 9!

Beräknat avslut vid Kolbodagården ~16.00.

Utförligt program och anmälningsblankett medföljer i Parnassia. Välkommen med din anmälan!

Allan Karlsson
Ordf

Medlemsavgiften i Smålands Flora för 2007

Som ju meddelades i Parnassia 2006:2 beslutade det senaste årsmötet att höja medlemsavgiften till 75 kr. Med detta häfte följer ett inbetalningskort för avgiften 2007, som inkluderar årets två nummer av föreningens tidskrift Parnassia. **Glöm inte att skriva avsändarens namn på inbetalningskortet!**

Avgiften till årsmötet

Vidare medföljer information om och en anmälningsblankett till årsmötet den 10 augusti tillsammans med ytterligare ett inbetalningskort. Beroende på hur man väljer att bo på Kolbodagården, måste man själv fylla i beloppet på detta inbetalningskort, vilket skickas in i samband med att anmälan till årsmötet görs.

Styrelsen